

DEN VADERLANT GHETROUWE

*M*ajesteit,

Naar U en Uw Huis gaan in dezen tijd in de allereerste plaats onze gevoelens uit. In steeds sterker mate is dit in de laatste jaren het geval geweest. Steeds meer hebben wij beseft, hoe Gij boven alles het Hoofd waart van ons groote Nederlandsche gezin.

Het is geen toeval, dat wij nevenstaande beeltenis van U een plaats hebben gegeven in ons bevrijdingsnummer. Deze geeft Uw beeld weer juist, zooals wij dat, in de afgelopen donkere bezettingsjaren meer dan ooit, hebben leeren zien en liefhebben, als onze Koninklijke Moeder.

Zooals het voor een kind een troost is bij alles, wat het overkomt te weten, dat het een liefhebbende Moeder heeft, die het nooit zal vergeten, zoo hebben wij in deze jaren van bittere scheiding toch immer gevoeld, meer nog dan geweten, dat wij een Moeder hadden, die ons liefhad, met al onze fouten en gebreken, en die voor ons op de bres stond, onversaagd en onvermoeid. Zooals de hand van de Moeder het leed van het kind onmiddellijk verzacht, zoo heeft Uw medeleven, zoo hebben Uw gevoelvolle woorden Uw volk in zijn nood en ellende gesterkt en getroost.

Het valt ons moeilijk te spreken van onze ontroering, nu Gij weer voorgoed te midden van Uw volk moogt zijn. Onze gevoelens laten zich niet in woorden uiten, tenzij dan in dat eene, dat allesomvattende woord en eerbiedig vragen wij U, U bij dat woord te mogen noemen: „Moeder!”

De Eerste Steen

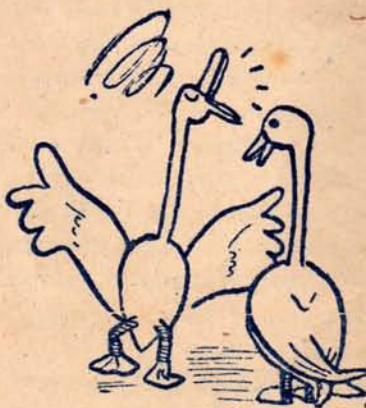
De Duitschers worden als makke schapen uit ons land verdreven, de nazi's zijn uit de sleutelposten van onze samenleving gestooten, de gehate hakenkruisen zijn verdwenen en daarvoor in de plaats wappert nu weer onze driekleur van torens en gevels! Men zal ons werkelijk niet kunnen verwijten, dat wij te onoplettend zijn geweest of teveel door andere gebeurtenissen in beslag werden genomen, maar zóó geleidelijk, zoo zonder eenig opzienbarend teeken van ommekeer heeft de bevrijding zich voltrokken, dat niemand zou kunnen zeggen, op welken datum het nu feitelijk is „gebeurd”. Een probleem voor latere geschiedschrijvers — wij zijn aan geschiedschrijving gelukkig nog niet toe. Gelukkig niet, want wij hebben andere mogelijkheden om aan deze historische dagen zin en beteekenis te verleenen: ons is, met de bevrijding, de mogelijkheid gegeven om met eigen hand vorm te geven aan een nieuwe samenleving. Een vorm, die in latere jaren slechts zeer moeizaam weer zal kunnen worden gewijzigd. Zoo drukt op ons in dezen tijd 'n groote verantwoordelijkheid. Wij mogen niet tekort schieten! Het is — wij zeggen dit met het oog op die Nederlanders, die zoo graag verstandig en voorzichtig zijn — zelfs verstandiger en voorzichtiger om te ver te schieten, want dat haalt de tijd weer in, terwijl een tekort nú later slechts met onevenredig groote inspanning zou kunnen worden goed gemaakt.

Het is in dit verband heelemaal niet zoo ongunstig, dat deze bevrijding zich niet aan een opzienbarende gebeurtenis laat vasthaken. Het dwingt ons om bij het denken en spreken er over wat dieper op de dingen in te gaan. Terwijl de herinnering aan de afgevoerde jaren ook het jongste gemoed in beroering zal brengen en een blik in de toekomst ook het oudste hart weer iets sneller zal doen kloppen, dwingt de gedachte aan de overgang van onderdrukking naar vrijheid ons even stil te staan en doet de vraag rijzen, *waarop* deze bevrijding berust, wat haar tot een toch zoo kernachtige werkelijkheid heeft gemaakt.

De grond, waarop onze bevrijding staat, is het slagveld van den oorlog, het kernstuk van onze bevrijding is tevens het kernstuk van den oorlog. Het is goed, dat wij dit onder oogen zien, want op de achtergrond van onze vreugde over deze gebeurtenis staan de vernielde steden, havens, dokken, de verdronken polders, daar staan de dooden en verminkten, die deze oorlog eischte en er mag geen onverstaan rijzen tusschen hen, op wie deze offers het zwaarst drukken en hen, die zonder diepe wonden

door den oorlog zijn gekomen. Jaren van vernietigende strijd, dat is de grondslag, waarop onze bevrijding rust. Het heeft geen zin om achteraf, nu het grootste leed geleden is, den oorlog een luister te verleenen, die hem niet toekomt. Vernietiging en niet opbouw, offers en niet baat maken het wezen van den oorlog uit.

De strooming van het nazisme heeft het vuur de vrijheidsliefde, dat in een slechts naar stoffelijk behoud en stoffelijk welzijn hakende wereld nog maar laag brandde, weer op doen laaien, uit de botsing der geweldige krachten zijn vonken gesprongen, die dit vuur in vele harten, die voorgoed uitgebluscht schenen, weer hebben ontstoken. Dit vuur heeft de energie opgeleverd, waarmee de roode legers van diep uit de Oeral, vanaf Moskou en Leningrad zijn opgerukt tot in Berlijn, het heeft de schepen over de oceaan gedreven, het heeft de luttele jagers boven Zuid-Engeland en Londen in de lucht gehouden tegen de overmacht der Duitsche toestellen en de machtige eskaders Lancasters en Liberators doen uitzwermen boven het nazirijk; het hield de tanks, de jeeps, het geschut en de infanterie in beweging, die vanuit de smalle landingsstrook in Normandië tot in het hart van Duitschland zijn geboord. Het was de natuurlijke krachtbron, die de vereenigde volkeren heeft gevoed, in tegenstelling tot de synthetische energie, waarmee Goebbels Propagandaministerium het moreel der nazi's op peil moest houden.

Ben je ook al bij
Het Militair Gezag!

Alleen omdat het een voor het mensch-zijn zoo fundamenteele bezieling was, is het mogelijk geweest, dat volkeren van alle hoeken der aarde, dat menschen van de meest uiteenlopende politieke, geloofs- en levensovertuiging, hun onderlinge geschilpunten terzijde stelden en in de diepste nood tot samenwerking kwamen. Welk een verschil met het politieke bolwerk van de nazi's en hun bondgenooten, dat bij het klimmen van de nood in steeds meer stukken uit elkaar viel!

Het waren geen beginselverklaringen, geen theorieën en argumenten, hoe diepzinnig ook, geen banden van ras en volk, geen belangencombinaties, hoe hecht ook, die de krachtbron voor den strijd tegen het nazisme uitmaakten. In al deze opzichten gaan zij, die in dezen strijd de handen ineensloegen — vaak zeer diepgaand zelfs — uiteen. Zij waren ongetwijfeld van groot belang, want zonder deze binding in afzonderlijke elementen zou ook de samenvoeging van het geheel naar een zinvolle maatstaf, niet hebben kunnen geschieden. Beslissend voor het samengaan in den strijd op leven en dood was echter de, in aller besef aanwezige erkenning, dat de mensch als persoon een waardigheid bezit, die geëerbiedigd moet worden. De andere zijde van ditzelfde beginsel wordt uitgedrukt in de eischen van vrijheid van geloof en geweten, vrijheid van meeningsuiting enz. en de eisch van sociale rechtvaardigheid. Het eerste zonder deze laatsten is als een gedachte, die niet uitgesproken wordt, een gevoel zonder uitdrukkingsvorm. De laatsten zonder de eerbied voor den medemensch zijn als vormen zonder inhoud.

Het is niet goed zich op deze formuleering blind te staren noch ook te trachten door het opstellen van variaties voor ieder iets bevredigends te vinden, want juist op dit punt begint de discussie, die noodzakelijkerwijs in verschillende en uiteenlopende groepeerings zijn beslag vindt. Maar of men nu protestant, katholiek, humanist is, Canadees, Noor of Nederlander, allen erkennen de menselijke waardigheid op dezelfde eenvoudige wijze, wanneer zij tegen de mishandeling van een mensch in opstand komen en wanneer zij de noodzaak voelen om tegen de misdadigheid van het nationaal-socialisme den oorlog aan te binden. Of het nu was met een rond, een vierkant of een ovaal vat, met een groote of een kleine emmer, zij hebben allen uit denzelfden bron geput.

Hier lag ook het uitgangspunt voor het ondergrondse verzet, waarvan de werkzaamheden van „Ons Volk” deel uitmaakten. Door het uitgeven van dit blad als orgaan van het verzetsstreven in ons bezette Nederland en van een blad voor de gedeporteerde arbeiders, „Het Vaderland”, dat in Duitschland werd verspreid, door vervalschingen varieerende van bonnen tot „De Gil”, en andere werkzaamheden, die tot het verzetswerk behoorden, hebben zij, die in deze groepeerings samenwerkten, getracht de verzetsgeest van ons volk levendig te houden.

„Ons Volk” heeft getracht te zijn een blad voor iederen Nederlander. Dit was één van de redenen, waarom wij er binnen het door ons gekozen kader

van den strijd tegen het nationaal-socialisme, in ons blad geen eigen, afzonderlijke politieke meening op na hebben gehouden. Men heeft ons dit wel eens als een tekort aangerekend. Met hetzelfde recht zou men o.i. een dergelijk verwijt kunnen richten aan het adres van een clubblad. Niet, omdat wij onszelf daarmee op één lijn willen plaatsen, maar omdat het nut van het formuleeren van politieke meeningen in een blad immers geheel afhankelijk is van het doel, dat men er mee beoogt. De doelstelling van ons blad ging zeer bepaaldelijk en bewust niet voorbij het behalen van de overwinning op het nazisme. Dit is een zeer beperkte doelstelling zal men wellicht zeggen, maar wij zijn er van overtuigd, dat deze beperking gezien de nood, waarin ons land — en de geheele wereld — verkeerde, *geboden* was. Als men nog niet zeker weet, waar en hoe men de linkervoet zal neerzetten is het niet verstandig zijn aandacht reeds te richten op de vraag, waar men de rechtervoet zal plaatsen. Een dergelijke verstrooidheid van de gedachten kon wel eens een struikeling ten gevolge hebben. Doelbewust hebben wij de vraagstukken der naoorlogsche politiek uit ons blad geweerd, om ons geheel aan het verzet te kunnen wijden. Wij bedoelen hier niet te betogen, dat alle bladen zoo moesten zijn, maar toen medio 1943 de bestaande verzetsbladen uit een voorbarige vredesverwachting tot „kleur bekennen” inzake de naoorlogsche politiek overgingen, hebben wij gemeend, dat met het uitgeven van een uitsluitend verzetsblad, dat in deze sombere en drukkende tijd tevens smakelijk van uiterlijk en lichter van toon moest zijn niet mocht worden gedraald.

Men heeft zeer terecht opgemerkt, dat wie zich alléén maar verzet, uitsluitend negatief is en zal eindigen op hetzelfde plan als zijn tegenstander. Een dergelijk bezwaar kan men tegen de opzet van „Ons Volk” alleen dan handhaven, wanneer men van meening is, dat in het gemeenschappelijke, in dat, wat alleen in den strijd tegen het nazisme bindt, niet voldoende opbouwends en constructiefs aanwezig is om het streven een positieve inhoud te verleen. *) Wij willen niemand het recht ontzeggen een dergelijke meening te koesteren, maar vragen ons af, hoe men dan toch een democratische Nederlandsche staat kan zijn togedaan.

Eén ding is echter ongetwijfeld waar: het beginsel van de eerbiediging der menselijke waardigheid is niet méér dan de grondslag voor een in volle vrijheid levende gemeenschap. Zij levert het fundament, niet het verdere bouwplan van een vreedzaam functioneerende maatschappij.

De beperking, die wij onszelf als verzetsblad hebben

*) De oorzaak van deze meening is de voor Nederland bijna tragisch wordende misvatting, dat politieke wilsvorming alleen langs den weg van politieke partij- of groepsvorming kan geschieden en dat men de vorming van wat de Engelschen „public spirit” noemen — een begrip, waarvoor wij, ook niet geheel toevallig, geen gelijkwaardige Nederlandsche uitdrukking bezitten: het is méér dan gemeenschapsbesef en houdt o.m. ook een actieve belangstelling voor de publieke zaken, loyaliteit jegens het eenmaal aanvaarde gezag, evenals omgekeerd een loyale uitoefening van het gezag in — dat men, zoo zeiden wij, de vorming van deze public spirit verwaarloost en los maakt van de politieke partijvorming.

Geoffrey Macdonald

De Engelsche boordwerktuigkundige John Stewart Ogg, die veilig in Nederland neerdaalde, nadat hij uit zijn reddeloos geschoten Lancasterbommenwerper was gesprongen, leverde Ons Volk de stof voor eenige artikelen: „Geoffrey Macdonald vertelt ons”,

J. S. Ogg
(„Geoffrey Macdonald”)

„Het voortgezette interview met Geoffrey Macdonald”

„Clive Scott, een gesprek met een Engelsch marconist”.

Tot ons groote genoegen kunnen wij mededeelen, dat John, na anderhalf jaar hier ondergedoken te zijn geweest veilig in Engeland is teruggekeerd, waar hij te boek stond als „believed killed in action” (Vrij vertaald: „Waarschijnlijk in een gevecht met den vijand gesneuveld”).

Aan onze Medewerkers

Het ligt in ons voornemen voor alle medewerkers een herinneringsboekje samen te stellen, waarin al onze publicaties zijn opgenomen. Vanzelfsprekend zal dit werk geruimen tijd vergen, mede door de geringe contactmogelijkheid en de onzekerheid omtrent het lot van Ons Volk-medewerkers.

De uitgave van dit boekje is slechts goed uitvoerbaar indien wij kunnen beschikken over voldoende gegevens. Hiertoe doen wij nog eenmaal een beroep op Uw medewerking. De bijzondere aard van ons werk immers, heeft onze blik beperkt gehouden. Er zijn er die als gevolg van hun werk gearresteerd zijn. Wij rekenen dan ook op U bij het verschaffen van zoo uitvoerig mogelijke inlichtingen. Correspondentie te richten aan:

AFWIKKELINGSBUREAU

ONS VOLK

PIETERSTRAAT 11 - UTRECHT

POLITIEK

Een waagstuk, wij weten het! Het gevaar is zeker niet denkbeeldig, dat men ons zal verwijten tenslotte toch nog „aan politiek te gaan doen”. Evenmin is het uitgesloten, dat diegenen, die toch reeds zoo lang hun kans hebben afgewacht om „Ons Volk” in één of ander vakje onder te brengen, aan onze woorden een waarde gaan hechten, die er niet in zit, namelijk die van een bepaalde kleur. Toch willen wij al die risico's loopen, niet, omdat wij meenen dat nu juist onze woorden het heil der wereld beteekenen, maar om een reden die U na lezing vanzelf duidelijk zal zijn geworden.

Het is niet toevallig, dat dit bevrijdingsnummer niet prompt op of kort na de vijfde Mei is uitgekomen. Natuurlijk zijn hier ook technische overwegingen in het spel geweest, maar zij waren niet de eenige en zeker niet de belangrijkste. Reeds vóór de bevrijding was het besluit genomen, dat, waar „Ons Volk” zou ophouden te verschijnen, zoodra zijn taak, die van *verzetsblad*, geëindigd zou zijn, het laatste algemeene nummer er één moest zijn van bijzonderen aard. Natuurlijk zou het mogelijk geweest zijn onmiddellijk na den dag der bevrijding een nummer, gevuld met actueele reportage, onder het publiek te brengen, maar het leek waarschijnlijk, dat deze taak, en wellicht beter, vervuld zou worden door diegenen, die er zich reeds geruimen tijd op toeleghen een dag- of weekblad te gaan uitgeven. De ernstigste bedenking tegen een dergelijk „vlot” nummer was wel, dat het die diepte, dat beleven van de bevrijding zelf zou missen, dat eerst na een rustig bezinken van de eerste indrukken verkregen wordt.

Door deze gedragslijn was onze opgave niet vergemakkelijkt! Meermalen in de afgelopen weken hebben we naar de pen gegrepen en evenveel keeren hebben we haar weer moedeloos laten zakken, niet bij gebrek aan stof, maar door een te veel. Zóó talrijk waren de gebeurtenissen en onderwerpen, waarover wij nog iets wilden schrijven, dat wij geen kans zagen dat alles in één leesbaar geheel te verwerken. Toch hebben al die mislukte pogingen hun nut gehad. Mede door deze hebben wij het inzicht verworven, dat er één lijn zit in al onze reacties op en al onze oordeelen over de veelal nog verwarde gebeurtenissen om ons heen.

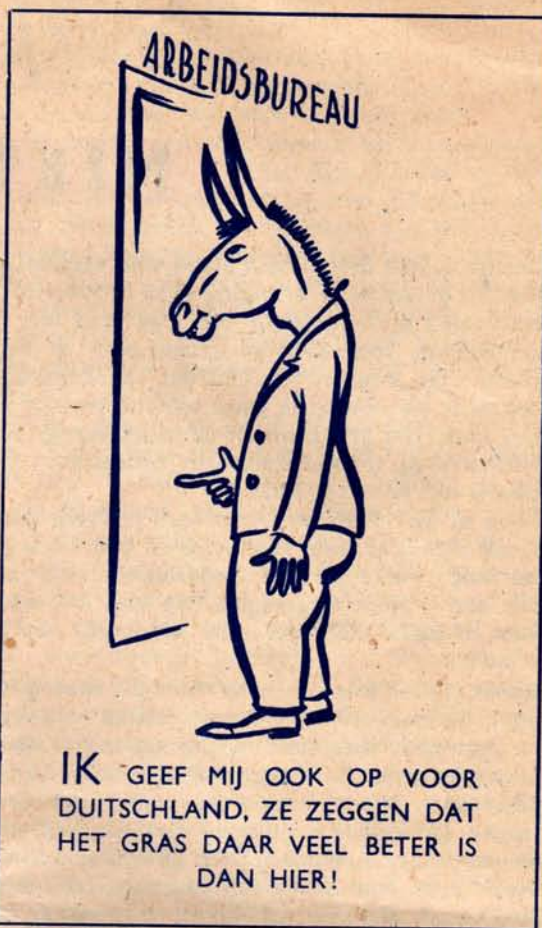
Wij noemen onze bijdrage „politiek”, maar wij weten, dat tallozen, die zich spitsten op een „gekleurde” ontboezeming, zich na lezing teleurgesteld zullen voelen. Want van een kleur, een vakje, een rechtsch of linksch zal geen sprake zijn. Men zal ons verwijten het woord „politiek” uit de pen te hebben laten vloeien. Wij wijzen dit verwijt terug en hierin ligt één van de kernpunten van ons betoog. Wij zijn allep gewend geweest in kleuren en uitersten, in zwart en wit te denken en in de oorlogsjaren is deze neiging,

gestuwd door een krachtige propaganda, nog toegevoegen. Wanneer eenmaal door de publieke meening aan een woord een bepaalde beteekenis was gehecht, dan zorgde de propaganda, van welke zijde ook, er wel voor, dat op die beteekenis nog extra den nadruk werd gelegd. Zoo ging het niet meer om het woord met zijn oorspronkelijke bedoeling, maar om den uitslag van de mode en de reclame, die zich van dat woord hadden meester gemaakt. „Politiek” is hiervan een sprekend voorbeeld. Vrijwel niemand denkt anders aan politiek dan in een bepaalde kleur of richting. De grondslag van politiek, de zorg voor het algemeen welzijn, is in den loop der jaren vervaagd en haast verdwenen. Onmiddellijk zal hier worden tegengeworpen, dat ieder nu eenmaal zoo zijn eigen opvattingen heeft omtrent „Wat het algemeen welzijn” is en hoe dat bereikt moet worden. Maar kan er wel veel verschil bestaan over wat goed is en wat slecht, niet voor ons alléén maar ook voor onzen stad- of landgenoot? Het bestaan van verschillen in inzicht omtrent de middelen, waarmee het doel bereikt moet worden is zonder twijfel juist. Niet ieder heeft een gelijken weg voor oogen naar het beste resultaat voor allen. Maar, en hier gaat het om, wanneer wij onszelf eerlijk durven bekennen, dat dit „beste resultaat voor allen” bij onze pogingen voorop staat, en dus niet „het beste resultaat slechts voor onszelf”, dan zal reeds veel gewonnen zijn.

Vele woorden hebben eenzelfde lot ondergaan als „politiek”. Sommige zijn er nog slechter aan toe. Zij hebben geen enkele beteekenis meer in het spraakgebruik en zijn slechts klank geworden. Het gevolg daarvan is, dat wil men zich begrijpelijk maken, men moet gaan omschrijven of naar nieuwe woorden moet gaan zoeken. En die woorden wacht veelal eenzelfde lot. Zoo is er een overvloed ontstaan aan schreeuwendes termen en slagzinnen, waarvan wij de waarde nauwelijks meer beseffen. Het opmerkelijke is, dat vele van die woorden in onderling verband staan. Zoo is onbaatzuchtigheid schijnbaar een zoo zeldzame eigenschap geworden, dat „onbaatzuchtig” iedere werkelijke beteekenis haast lijkt verloren te hebben. Toch kan men geen „politiek” bedrijven, niet zorgen voor het geluk van iedereen, indien men niet zichzelf kan wegcijferen indien men niet „onbaatzuchtig” is. Zoo is „democratie” een zooveel gebruikte term dat wij er nauwelijks meer bij stilstaan, dat de vrijheid, deze grondslag der democratie, slechts dan haar waarde heeft, als wij bereid zijn haar „onbaatzuchtig” te gebruiken „in het algemeen belang”. Toch kunnen wij niet doorgaan nieuwe woorden, nieuwe omschrijvingen te verzinnen om te trachten ons duidelijk uit te drukken, want tenslotte zullen wij verdoofd zijn en zelfs op de felste hartekreet, de fraaiste woorden niet meer reageeren. Wij moeten

terug naar de oude, eenvoudige woorden en wij moeten aan die woorden weer de waarde gaan hechten die hun toekomst. En als wij dit doen, dan moeten wij persoonlijk bereid zijn die waarden tot de onze te maken en in ons dagelijksch leven in praktijk te brengen. En in dit laatste zien wij de „politiek”, die ons blad immer heeft getracht te volgen gedurende de jaren der bezetting, hierin vinden wij de lijn, hierin zoeken wij ook het totale van onze reacties op de bevrijding en de gebeurtenissen, die daaruit voortvloeiden. Steeds hebben wij in de afgelopen jaren getracht een beroep te doen op de persoonlijke bereidheid om pal te staan voor waarden, niet voor woorden. Om door een innerlijk beleven van die waarden tot het besef te komen, dat het de moeite en de risico's loonde den strijd om het goede te voeren. En in die bereidheid zal slechts de mogelijkheid gevonden worden voor een betere samenleving.

Vaak hoort men zeggen, dat de strijd ook hier nog niet is afgelopen. Dat is hij niet, maar hoe ook de wapenen, waarmee hij gestreden wordt, zullen verschillen, de persoonlijke bereidheid zal dezelfde moeten zijn. Dit zal ons niet gemakkelijk vallen, ja, wellicht zal een groot deel van dien strijd voor ieder van ons bestaan in het handhaven van onze instelling ten opzichte van de wereld om ons heen. Veel is daarin niet „onbaatzuchtig” en niet „op het algemeen welzijn gericht”. Vaak zullen wij, vooral in een verwarden tijd als dezen, neiging voelen ons dan ook maar te laten gaan en mee te doen aan wat mag lijken op een algemeene jacht op persoonlijk gewin. Dat zullen niet onze sterkste momenten zijn en zoolang wij dat nog beseffen zullen wij niet verloren hebben. Om te getuigen van dit besef, dat steeds het onze is geweest en blijven moet, werd deze bijdrage geschreven.

Deze spotprent die in den nacht van 7 op 8 Januari 1945 in Utrecht en omstreken werd aangeplakt werd getekend door A. Frederiks en gedrukt op de pers van „Ons Volk”.

Kermis der IJdelheid

„Dit is niet leuk, dit is belangrijk”, aldus onze hoofdredacteur Flip Wartaal (zijn ware naam wordt pas vrijgegeven wanneer de strijd tegen labbekakken is gewonnen) in zijn feestrede bij de opening van het Lunapark „Ons Volk”.

Kernachtiger kon het niet uitgedrukt!
Zon, vlaggen, pierementen en draaimolens, tenten van vermaak met vele attracties, vermoeide maar jolige feestgangers, kortom een kermis. Doch het meest vielen in het oog de vele hoogwaardigheidsbekleeders, omdat zij in het geheel geen banden droegen. Daar waren de heeren van de steunorganisatie. Deftig in het zwart zaten zij genoeglijk te kwartetten met verlopen bonkaarten.

Aan het tafeltje in de limonadetent zaten Piet en Kees, leiders van een bevriend blad, koortsachtig stukken over elkaar te schrijven, zooals Piet ons in vertrouwen vertelde. Zij moesten elk moment uitbuiten, want het was nog nooit zoo druk op de krant geweest en Piet greep weer energiek naar zijn pen.

Daar waren vele balken en sterren ter opluistering aanwezig, want met zorg had de feestcommissie „Ons Volk” de uitnodigingen gesorteerd.

Tot groote vreude van het publiek werden de sigaretten rondgedeeld, welke door hardnekkige koeriers bij de Canadeezen waren losgebeld. Terwijl iedereen zijn „Woodbine” en „Senior Service” in rook deed vervliegen, steeg een enorm gejuich op, want daar verscheen de Siamse sche tweeling Dizzy en Lizzy. Zij droegen boven hun hoofd een spandoek met de woorden: wij hebben het radionieuws in duplo getikt en verspreid. Dit was het sein voor iedereen om vlaggen en sjerpen voor den dag te tooveren met het verslag van zijn werkzaamheden. Het werd een wilde vertoening!

Onder leiding van spulbebaas Hein B.S. werd een polonaise ingezet. Hein voerde de menigte naar zijn tent „Weerwraak”, een vroolijke keuken, waar men een rotte suikerbiet naar het hoofd van een landwachter kon werpen. Tenslotte werd het publiek in staat gesteld zich de gezichten der redactie „Ons Volk” in het geheugen te prenten, welke in de griezelent achter een tafel had plaats genomen. Vooral dit laatste scheen groote indruk gemaakt te hebben. Wij hoorden op weg naar huis een meisje (U.V.V.) tot haar vriendin (U.V.V.) zeggen: „Zoo gewoon! Ze zaten gewoon te praten. Doodgewoon! Het geheel maakte een goede ongeorganiseerde indruk”.

Wij zijn

NIET KLAAR

Zooals tijdens den harden strijd vele verschillen van inzicht, geloof en overtuiging geen beletsel vormden, om samen op te trekken, zoo mogen zij ook nu het samengaan voor grooten arbeid niet in den weg staan. Dan kunnen wij, omtrent hoofdzaken eendrachtig, aan het werk gaan voor het verrichten van een taak, zoo groot, als in de geschiedenis van Nederland nog nimmer volbracht behoefde te worden. Zoo is het ook met Indië.

Toen in Mei 1940 de Duitschers in Nederland binnendrongen, groeide aanstonds in Indië een samenwerking, welke met de Nederlanders alle groepen van Indonesiërs vereenigde, ook hen, die vele jaren voor de zelfstandigheid van Indonesië hadden gestreden.

Reeds eerder was een basis voor dit samengaan gelegd. Toen in 1938 de booze driften van fascisme en nationaal-socialisme in Europa steeds feller tot uiting kwamen en de agressieve politiek van Japan dreigender vormen aannam, waren het de overtuigde Indonesische nationalistten die zich voor samenwerking uitspraken. De „Perhimpoean Indonesia”, dat was de vereeniging van Indonesiërs in Nederland, die zich tot dusver menigmaal bepaald vijandig jegens het Nederlandsch bestuur in Indië had gedragen, nam op 10 December 1938 een motie aan, waarin gezegd werd:

„In dezen tijd, waarin een der meest kostbare goederen van 's menschen beschaving, de democratie, blootstaat aan hevige aanvallen van hen, die de menschheid willen redden met pogroms en bruut geweld, is een samenwerking van het Indonesische volk en zijn nationale beweging met de dragers van de Nederlandsche democratische traditie gewenscht en noodzakelijk, een samenwerking der beide volksgroepen op voet van gelijkheid en wederzijdsche waardeering.” Het bestuur sprak zich uit „voor een volledige gelijkstelling van Nederland en Indonesië binnen de grenzen van de Grondwet, omdat de verbreking van de banden niet in het belang is van de beide volken.”

Het is op deze gezindheid, dat wij straks in Indië een beroep zullen doen. Dit zal met te meer recht geschieden, daar wij er komen als bevrijders in den volsten zin van het woord. De Japanners hebben zich in Indië gevestigd als overheerschers, wier winzucht en uitbuiting slechts gemaskerd zijn door leuzen van zelfbestuur en onafhankelijkheid. De volken van Azië hebben aan Korea, aan Formosa, aan China gezien, wat die leuzen beduiden: een schijn waarachter zich een onderdrukking verbergt, die de overheerschte volken tot knechtschap en slavernij verlaagt.

Als wij straks samen met onze bondgenooten, de Japanners gaan verdrijven, brengen wij Indië letterlijk: de bevrijding. Naar het woord van Hare Majesteit:

„Indië zal een zelfstandig en gelijkgerechtigd deel zijn van het Koninkrijk der Nederlanden.”

Een Koninkrijk der Nederlanden, gevormd door vier gelijkgerechtigde en zelfstandige gebiedsdeelen, Nederland, Indië, Suriname en Curaçao. Zietdaar het einddoel, klaar en duidelijk gesteld. Aan het bereiken van dat doel kan iedere Nederlander, en kan straks iedere Indonesiër, zijn beste krachten geven.

Naarmate ons volk met deze gedachte meer vertrouwd wordt, deze gedachte van één Koninkrijk, waarvan de bloeiende en welvarende rijkdeelen, zelfstandig en gelijk in rechten, toch tezamen een hecht geheel vormen, zal het beziel worden tot groote daden. Dit Rijk, frisch groeiend, ieder rijkdeel zich ontwikkelend naar eigen aard, heeft een groote toekomst. Het zal een voorname plaats innemen in het wereldbestel van vrije volken; het zal een sterke kracht ten goede worden in het streven naar welvaart en beschaving.

Er is in Indië na de bevrijding, als eenmaal orde en rust en een geregeld bestuur hersteld zijn, groot en prachtig werk te doen voor vele tienduizenden Nederlanders, tezamen met de Indonesiërs.

Economisch werk: allereerst moet gezorgd worden voor een landbouwproductie zoo groot, dat de geheele bevolking door het eigen land gevoed wordt en dat de waarde van die voeding stijgt, daar in Indië beter voedsel meer volkskracht beteekent. Een grootere verscheidenheid van cultures zal den export minder kwetsbaar maken. Behalve tin, bauxiet, petroleum en steenkool kunnen ook ijzer en nikkel gewonnen worden; er is nog veel ongebruikte waterkracht, die energie kan leveren; het verkeersnet kan verder worden uitgebreid. Een forsche industriele ontwikkeling, van het kleinste huisbedrijf tot de grootste fabriek, kan in steeds toenemende mate de eigen producten verwerken in het eigen land.

Maatschappelijk werk — er is een beleid te voeren, dat de vruchten der economische ontwikkeling metterdaad doet oogsten voor de verhooging van het welzijn, de gezondheid, de rechtszekerheid, de veiligheid en de welvaart der geheele bevolking.

Culturele arbeid: het welbewust vereenigen van de doorwerking van Westersche techniek en wetenschap met een versterking en verjonging van het eigen Indonesische cultuurbezit, de inheemsche literatuur, muziek, dans en wajang, zoomede een snelle

en gestadige uitbreiding van het onderwijs in al zijn vormen. Want het is het lager- en hooger- het ambachts-, vak- en technisch- en het algemeen, vormend onderwijs, dat de volken van Indië den weg moet openen, dien zij zullen gaan.

En de staatkundige taak — het scheppen, beginnend met de kleinste eenheid, het dorpsbestuur, van een geleidelijk groeiend daadwerkelijk zelfbestuur in Indië zelf en van een zelfstandige positie van Indonesië als gelijkgerechtigd deel van het Koninkrijk.

Boven dat alles zal eenmaal een Rijksregering staan die, door vertegenwoordigers van alle vier de gebiedsdeelen gevormd, die belangen zal verzorgen, welke het doelmatigst voor het geheele rijk gezamenlijk kunnen worden behartigd.

Hier ligt onze taak. Om haar te vervullen, is de krachtsinspanning noodig van honderdduizenden Nederlanders en straks van millioenen Indonesiërs. De krachtsinspanning, de begaafdheid, de kennis, de talenten — bovenal: de overtuiging en de geestdrift, omdat de bewoners van Nederland en Indonesië het voorrecht hebben, dat zij na Indië's bevrijding zich samen kunnen wijden aan den arbeid van herstel en wederopbouw eerst, van forsche ontwikkeling later en van de rijkste mogelijkheden voor de komende generaties.

Wie straks naar Indië gaat, elke jonge Nederlander, die daar gaat medewerken aan de bevrijding er dan een werkkring vindt, zal daar werken voor zichzelf, voor het eigen gezin en de eigen toekomst. Maar ergens moet de vonk gloeien van de overtuiging, dat hij niet alleen voor eigen welstand werkt, maar dat zijn arbeid zelf medehelpt tot den opbouw eener natie. Die zekerheid moet onze strijders en onze werkers straks bezielen. Wie in Indië

werkt, dient Indië en Nederland; de vooruitgang van Indonesië komt iederen burger, iederen boer en iederen arbeider van Nederland mede ten goede, gelijk de opbloei van welvaart en beschaving in Nederland tevens aan Indonesië te stude komt.

Het is de kracht dier overtuiging, welke beslissend is voor de toekomst van het Rijk. Faalde zij, zou Nederland terugvallen tot een kleurloos bestaan zonder verschieft en Indonesië zou het strijdpark worden van tegenstrijdige belangen. Maar zij kan niet falen, wijl onze geestkracht tijdens de hardste bezettingsjaren gegroeid en versterkt is. Zij zal niet falen, wijl in Nederland en in Indonesië zoo onuitputtelijke bronnen van eigen volkskracht levend aanwezig zijn.

Voor de bevrijding van Indië zal gevochten moeten worden. Hard gevochten door vele Nederlanders, jong en oud. Er zullen ook na de bevrijding op den weg van Nederland en Indonesië, ook als zij die samen gaan, nog vele harde stormen waaien. Er zal gestruikeld en gevallen worden, maar ook weer opstaan. Het leven zal de zorgen loonen voor Nederland en Indonesië beide, zoo wij er maar in slagen in wederzijdsch begrijpen en in onderling vertrouwen den weg te gaan die, door jarenlangen toegewijden arbeid, ons naar het doel zal leiden.

Het puin van onze eigen steden is nog niet geruimd; de nood van het eigen volk nog niet geleid; de smart om hen die vielen niet gestild. Zij, die overbleven, trouw waren en hun plicht vervulden, zullen den weg naar de toekomst wijzen. De taak van wederopbouw in Nederland, van bevrijding in Indië en dan van beider ontwikkeling tot bloei en welvaart zal zwaar zijn en aller inspanning eischen.

Uit de archieven van „Volk en Vaderland“!

Necrologie van W.A.-man Jansen

Onze Beweging heeft een gevoelig verlies geleden nu onze kam. Jansen door toedoen van laffe moordenaarshand gevallen is. Reeds in zijn jeugd was hij het voorbeeld in de klas wat betreft het pikken van kritjes en vlakgom. Hij was het altijd die met een cent in de hand de snoepafel bezocht en met de cent en een dubbeltje snoep terugkwam bij zijn kameradjes. Zijn zakeninstinct was ook al vroeg ontwikkeld, want zijn moeder vertelde ons met een blijde glimlach van herinnering dat de boodschappen die de kleine Jansen voor haar haalde, altijd twee of drie cent duurder kostten dan in werkelijkheid. En haar knip (beugeltas). Wat een goocheltoeren heeft ze niet moeten uithalen om de knip uit de vingertjes van den kleinen Jansen te houden. Zelfs toen de knip aan een ketting om haar hals hing wist hij haar zo nu en dan te verschalken. Door een misverstand en door toedoen van een plutocratisch ambtenaar van O.M. heeft hij van zijn veertiende tot zijn achttiende jaar in een Rijksopvoedingsgesticht doorgebracht. Dat deze jaren geen verloren jaren waren, bleek hieruit, dat Jansen na zijn ontslag onmiddellijk een tehuis voor vrouwen oprichtte in een van onze groote steden. Daar hij echter geen grote lichamelijke kracht bezat en de lafhartige democratie onze W.A. ontwapend had, kon hij zich niet staande houden tegen zijn fysiek sterkere concurrenten. Maar net toen deze hem voor de derde keer de Oude Zijdsch Achterburgwal insloegen bevrijdden de Duitse troepen ons van de democratische dwang. Nu brak de gouden tijd voor W.A.-man Jansen aan. Bijna onmiddellijk kreeg hij een plaats bij Lippman-Rosenthal en werd hij belast met het inventariseren van joodse inboedels. Ongetwijfeld stamt de kist met gouden horloges,

ringen en kettingen, die we onder de nalatenschap van Jansen vonden, uit deze tijd. Toen de Einsatzstab Rosenberg georganiseerd werd voor het wegvoeren van de joodse inboedels vond Jansen hier al gauw een plaatsje.

Het valt niet te verwonderen dat, wat zijn meesters in het groot deden, door Jansen perfect in het kleine gedaan werd. In onze Beweging doet nog het verhaal de ronde hoe Jansen eens een hele verhuisswagen met de sjeke inboedel van een joodse villa naar zijn huis liet rijden, daar uit liet laden en zijn eigen armzalig spulletje naar de Duitse Rijnaak liet voeren. Dat kameraad Jansen een verrijnde smaak had, valt af te leiden uit het feit, dat hij in al de kamers van zijn huis vier perzische tapijten op elkaar had liggen. Het is nog zo kort geleden dat we Jansen flink zagen rondlopen in ons stadje, de helm op het hoofd en het ganzenroer over de schouder. Want Jansen had niet geaarzeld, toen de Landwacht opgericht werd. Hoe flink, zij het dan met bevende stem, vroeg hij verdachte, op onderduikers lijkende personen naar hun P. B.

En nu is deze rijke toekomst plotseling afgebroken. Toen hij opdracht kreeg het huis van een ondergedoken spoorwegman te onderzoeken en Jansen, vol welbehagen, onder het zingen van „Wij zijn de zwarte soldaten en voor Mussert staan we in 't gevecht“, zijn hoofd in de linnenkast stak, bleek dat daar, in plaats van de begeerde lakens en slopen, de lafhartige spoorwegman zat die Jansen met een hamer op het zingende hoofd sloeg. Hoewel de lafaard ontkomen is, hebben we tot onze grote blijdschap toestemming gekregen het huis in brand te steken. De puinhopen zullen een waardig monument vormen ter nagedachtenis van W.A.-man Jansen. Kameraad Jansen in de geest blijf je in onze rijen voorleven. We zullen je niet vergeten. Hou Zee!

IJSSEL *sperre*

De sneeuw viel dicht over het land. Twee auto's reden, elkaar nauwkeurig volgend, over een weg, die uit het Westen van ons land naar Zwolle voert. Daar moesten zij over de brug de controle van de „Ijsselsperre" passeeren om in de Oostelijke provincies voedseltransporten te regelen: Illegale voedseltransporten wel te verstaan, ter bestrijding van de reeds eenige maanden durende hongeropolitiek van Seys Inquart. De auto's en passagiers waren uitgerust met valsche papieren, die, mits zij met voldoende overtuigingskracht werden getoond en mits de vragen naar doel en reden van de tocht zonder aarzeling werden beantwoord, de Deutsche controle moesten kunnen doorstaan. Er heerschte een onuitgesproken spanning in de auto's. De inzittenden zaten weggedoken in hun jassen, de motoren zoemden en dreven de auto's voort door de sneeuwvlucht. Plotseling doemde een rood lichtje op, dat op en neer werd bewogen: stopsignaal, de controlepost op de brug. Voor het verkeer, dat uit het Westen kwam bestond geen erg groote belangstelling, maar bij de Oostelijke post, waar het verkeer van de omgekeerde richting werd opgehouden, stond een groote troep Grüne, die ieder voertuig van onder tot boven onderzocht en de inzittenden het hemd van het lijf vroeg. De twee auto's zetten zich alweer in beweging, de post was zonder moeilijkheden gepasseerd. Binnenin ging men wat ver zitten. Maar, of het noodlot het wilde, vlak voor de post op de Oostelijke oever sloeg plotseling de motor van de achterste wagen af. Onmiddellijk schoten eenige Grünpö's toe, die het portier openden, papieren wilden zien en vragen begonnen te stellen. De stemming in de auto daalde beneden de vrieskou van de buitenlucht.

„Fahrbefehl! Wohin fahren Sie? Was haben sie da zu schaffen? Steigen Sie mal aus!" Het begon er zuur uit te zien. Op dat moment verscheen de bestuurder van de voorste auto, die de moeilijkheden had ontdekt, als een reddende, zij het bar onchristelijke engel. „Donnerwetter! Sau'kerl, können Sie nicht einmal anständig einen Wagen fahren! Sie Eselskopf!" Hij maakte een ontzaggelijk misbaar tegen zijn achterbuur, met het oogenblikkelijke resultaat, dat de Grünpö's ontzag voor hem begonnen te vertoonen. Zonder overgang richtte hij zijn scheldwoordenvloed tot deze nazi-dienders en beval hen vervolgens de wagen op gang te duwen. Binnen enkele tellen hadden zij hun schouders achter de wagen gezet en met hun laarzen glibberend in de sneeuw, sjokten zij net zoolang tot de motor weer aansloeg en met een vertrouwelijks gezoem de auto verder voortdreef de Oostelijke provincies in! Zoo werd de Ijsselsperre ditmaal met de onderdanige hulp van de wachtende Grünpö's, fortuinlijk gepasseerd.

Jugend roept Jugend

★

Mysterieuze
krachten.....
in ons volk.

Waarin lag de oorzaak van het succes van ons Nederlandsche voetbal elftal in zijn roemrijke periode?

In het **samenspel**. Samen spelen sluit bij voorbaat ieder egoïsme en individualisme uit. De spelers moeten elkaar en zichzelf kennen, in al hun eigenaardigheden en gebreken. Alle spelers moeten bezield zijn met de wil tot samen spelen. Zooals dat in de „dolle kwartiertjes" het geval was. Dan gooide elk zijn eigen eerezucht van zich af om zich onder te schikken in het geheel en..... dan ging het. Dan speelden al die elf spelers boven hun gewone kunnen en dan was er voor de tegenpartij geen houden meer aan. De mysterieuze krachten in de sport.

Wij jonge menschen staan voor dé wedstrijd van ons leven. Het gaat om het winnen van de vrede. Wij zijn uit de beslotenheid van de kleedkamer gekomen, waarin we ons zoo goed mogelijk hebben voorbereid op deze zware strijd. Het fluitsignaal heeft geklonken, maar wat staan we raar te schutten. Sommigen worden er al moedeloos door. Sommigen zoeken de fouten bij anderen. Maar het ligt aan ons zelf. Want we hebben uit de kleedkamer iets meegenomen, dat we hadden moeten achterlaten: ons voetstuk, want dan voelen we ons sterker, belangrijker. Ons voetstuk moeten we juist kwijt. Want alleen een standbeeld staat op een voetstuk, maar wie mee wil spelen moet er af komen.

Samen spelen in het leven. Mét onze eigen meening, met al onze zelf verworven en van andere verschillende, geestelijke goederen moeten we ons onderschikken in het team. Dit nu is meer dan ooit dringend noodzakelijk. We leven nog in een chaos. Bijna niemand ziet meer systeem en de neiging om eerst voor zich zelf te zorgen neemt meer en meer de overhand.

Op deze wijze wordt de chaos slechts grooter, gebeurt er steeds minder, en — de vicieuse cirkel is rond — het egoïsme groeit. Wij moeten aan het werk en we moeten bergen verzetten.

Wanneer wij een team vormen, waarin ieder zich inspant met alle kracht die hem gegeven is, ieder op zijn gebied, waarin ieder zijn belang achter stelt bij het grootere, het algemeene belang, wanneer wij het verstaan samen te spelen, dan zullen zich mysterieuze krachten in ons volk ontwikkelen. Dan is er voor onze tegenpartij, de chaos, geen houden meer aan.

DE WINST VAN DEZEN TIJD

De losgebarsten vreugde der bevrijding en de opgewonden stemming der eerste onwerkelijke weken begint te wijken. We vinden onze bezonnenheid terug. Het besef dringt door dat er een periode van ons leven is afgesloten en dat wij afscheid nemen moeten. Onwillekeurig is men geneigd de balans van al deze jaren op te maken.

De verliespost is groot, iedereen weet het, maar niemand is nog in staat haar omvang te berekenen.

Is er ook een winst behaald? Het is met een zekere schuchterheid, dat wij deze vraag stellen.

Zijn we niet alleen maar armer geworden? Materieel zeker, afgezien dan van enkele profiteurs, die zich verrijkten tijdens den algemeenen nood.

En geestelijk? Ook hier schijnt men mismoedig het hoofd te moeten schudden. De afgelopen wintermaanden hebben een moreele verwildering en een geestelijken nood te zien gegeven, die somber stemt. Algemeen moet men nu wel beseffen, dat een menschaardig bestaan, dat cultuur een minimum van welvaart vereischt.

En hier ligt reeds een winst, dat dit inzicht ook bij hen is doorgedrongen, die vroeger het gebrek nooit aan den lijve gevoeld hebben. Er is meer. In den strijd tegen den bezetter is over zeer velen een geest vaardig geworden die wel in zeer scherpe tegenstelling staat tot de zelfgenoegzame en slappe levenshouding welke onze samenleving van voor den oorlog kenmerkte.

Laten zij, die nacht en dag bezig waren en nu een gevoel van vermoedheid en leegte hebben, bedenken, dat zij een winst op het verleden behaald hebben.

Een groeiend aantal landgenooten heeft geleerd te leven volgens andere maatstaven, dan die van den krentenweger, die voortdurend wantrouwig vraagt: „Wat koop ik er voor?”

Onze bevrijding heeft weer eens doen blijken, hoe bescheiden ons deel moest zijn in dezen wereldoorlog. Dit was aan hen, die het verzet pleegden, steeds voldoende duidelijk. Maar het was geen reden zelfs niet voor den geringsten helper om het werk te staken. Hij vroeg zich niet af, wat het resultaat was, zooals die andere vaderlander, die zijn zaak en veiligheid dan altijd hooger taxeerde. Hij deed zijn werk omdat hij het niet laten kon, omdat zijn waardigheid hem niet toeliet stil te zitten bij alle vuiligheid, die hij te zien kreeg.

„Wat kan een man, oprecht en trouw,
Nog doen in zulk een tijd?

Hij kust zijn kind, hij kust zijn vrouw
En strijdt den ijd'len strijd.”

Jan Campert heeft het treffend gevoeld.

Deze houding, het eenvoudig gehoor geven aan innerlijke motieven zonder te vragen of het voordeel brengt, was ver te zoeken in vroeger dagen. Het is een „winst” van dezen tijd.

We zijn nu vrij en nemen afscheid van een moeilijken tijd, die desondanks een leegte achterlaat. Maar zij, die verzet pleegden dragen een geschenk met zich mee, dat hen te rijk maakt om zich in het gedrang van de baantjesjagers te mengen.

Zuivering

„Purge! Katharisis! Epuration! Zuivering!” dat zijn de klanken waarmee in de verschillende bevrijde landen van Europa dezelfde wensch en dezelfde moeilijkheid tot uitdrukking wordt gebracht. In al deze landen wil men weer aan den slag, om het land nieuw op te bouwen, in al deze landen leeft echter ook het besef dat men niet aan den slag kan met hen, die in de afgelopen jaren met den vijand hebben geheuld of uit louter eigenbaat van 's lands nood hebben geprofiteerd!

De zuivering moet echter worden onderscheiden van bestraffing. Het is niet mogelijk dit onderscheid op deze plaats naar zijn volle beteekenis te schetsen. Wij kunnen slechts aanduidenderwijs zeggen, dat zuivering in de eerste plaats en in hoofdzaak een beschermingsmaatregel is.

Het wezen en de beteekenis van de zuivering.

In het conflict met den bezetter is aan het licht gekomen dat bepaalde personen door hun karakter en hun instelling ten opzichte van de maatschappij een gevaar zijn voor de gemeenschap waarvan zij deel uitmaken en meer in het bijzonder voor de handhaving en ontwikkeling der democratische beginselen. Tegen dit gevaar moet de gemeenschap zich beschermen. In normale tijden verkeert zij al in die noodzaak, maar in deze bijzondere tijd, dat de maatschappij moet worden opgericht en een nieuwe woning opgetrokken en ingericht zijn bijzondere maatregelen noodig. Een zoodanige maatregel is de zuivering.

(Vervolg op pag. 14)

„Wij willen en moeten weer aan het werk! Wederopbouw is het parool”, hoort men overal.

Volkomen juist! Maar evengoed als wij het doode materiaal dat wij bij het optrekken van onze nieuwe samenleving noodig zullen hebben op zijn kwaliteit moeten onderzoeken, dienen wij de personen die in deze opbouw betrokken worden — en dat zijn tenslotte allen — op hun deugdelijkheid te toetsen.

Onder deugdelijkheid verstaan wij niet zoozeer vakbekwaamheid maar vooral ook karaktervastheid. Immers indien wij uit deze jaren van ellende iets geleerd hebben dan is het wel dat vakbekwaamheid zonder karaktervastheid even vernietigend en afbrekend werkt als onkunde.

Het is het wezen der zuivering ieder lid van onze nieuw te vormen Nederlandsche gemeenschap te toetsen op zijn deugdelijkheid!

De beteekenis der zuivering ligt in het feit dat zij de noodzakelijke voorwaarde is zonder welks vervulling iedere nieuwe samenleving van te voren gedoemd is in het moeras der karakterloosheid en corruptie te verzinken.

Aan welke voorwaarden moet de zuivering voldoen?

De zuivering is een procedure die met groot verantwoordelijkheidsbesef geleid zal moeten worden. Zij mag niet verworden tot een liefhebberij van ontevreden heethoofden. Zij mag niet ontaarden in een soort uitlaatklep van persoonlijke wraakgevoelens. Aan de andere kant dient er evengoed tegen een verslappung gewaakt te worden waarbij alleen de hooge partijfunctionarissen aangepakt zouden worden maar waardoor alle „draaiers” en „herverzekeraars” ongedeerd zouden blijven. Er moet gezuiverd worden zonder aanzien des persoons want anders verliest zij onherroepelijk het vertrouwen. Tevens zal er snel en daarom zooveel mogelijk uniform gezuiverd moeten worden, want duurt het zuiveringsproces, dat door zijn ingrijpend karakter een verlamming van het maatschappelijke leven met zich mee brengt te lang, dan zal deze langdurige ontwrichting als een loden last op ieder van ons gaan drukken en een ontevreden stemming aankweeken die al het goede, dat door de zuivering tot stand zou zijn gebracht, weer te niet zou doen.

Om aan al deze eischen te voldoen is het noodzakelijk dat de overheid met alle kracht de zuivering ter hand neemt en haar met alle energie en middelen waarover zij beschikt doorzet en tot een bevredigend einde brengt.

Het is bij lange na geen eenvoudige en vaak een ondankbare taak, maar wij vertrouwen, dat zij door de ervaring die zij in het Zuiden heeft opgedaan en door de „goodwill” die zij thans bij de bevolking geniet er in zal slagen de zuivering in het rechte spoor te leiden. De overheid zal bij het uitoefenen

van de zuivering moeten kunnen steunen op de volledige medewerking van de bevolking. Immers laten wij niet vergeten dat zooals hierboven reeds werd aangetoond het zuiveren een kwestie is van het toetsen van het karakter van de betrokkenen. Het gaat bij de zuivering niet alleen om de daden, maar vooral om de mentaliteit, waaruit die daden zijn voortgekomen.

Nu zijn weinige dingen zoo moeilijk als het beoordeelen van iemands karakter. Een karakter vormt zich slechts langzaam en om het te leeren kennen is meestal een langdurig persoonlijk contact noodig. Bovendien wordt in de westersche beschavingssfeer, waar materialisme en intellectueel raffinement hoogtij viert, het karakter slechts zelden genoodzaakt zich in zijn ware gedaante te toonen. Gelukkig lag tijdens de bezetting de zaak iets eenvoudiger en werden de meesten door de principieele keuze tusschen verzet en collaboratie met den vijand gedwongen zich bloot te geven, maar in de vele twijfelgevallen, is een rechtvaardige beoordeeling slechts mogelijk wanneer men over het doen en laten van den betrokkenen zoo uitvoerig mogelijk is ingelicht. Hier voor moet men kunnen steunen op de volledige medewerking van de bevolking. Deze medewerking moet bestaan uit het indienen van schriftelijke rapporten over personen, die in strijd met het algemeen- of het landsbelang handelden. Uit ervaringen uit het Zuiden en ook reeds hier uit het Westen blijkt, dat velen te huiverig of te laks zijn om dergelijke gegevens schriftelijk en ondertekend door te geven. Men kletst en roddelt liever over bepaalde feiten zonder zich te realiseeren, dat men daardoor, indien de betrokkene werkelijk „fout” is geweest toch niets positiefs bereikt, terwijl, wanneer achteraf blijkt, dat de gegevens onjuist of onvolledig waren men de persoon in kwestie hiermee vrijwel onherstelbare schade berokkent. Verder zijn er personen die meenen, dat zij door een schriftelijk rapport in te dienen een verradersrol spelen. Hiermee miskent men het wezen der zuivering; dan ziet men de zuivering slechts als een persoonlijke wraakneming, vergeet echter, dat wij thans weer in een rechtsstaat leven waarin het onmogelijk moet zijn om door een ongegronde aanklacht een onschuldige zonder vorm van proces achter slot en grendel te zetten. Men vergeet ook, dat het onmogelijk is om zonder een rechtvaardige zuivering tot een gezonde samenleving te komen. Men vergeet dat de overheid door de schaarsche informatiebronnen tijdens de bezetting thans genoodzaakt is een beroep op ieder vaderlander te doen om de hem bekende gegevens ter beschikking te stellen en dat het daardoor voor hen een *plicht* wordt om in dat opzicht alles te doen wat in hun vermogen ligt. Men is dat niet verplicht als persoon, als Jan, Piet of Klaas, maar als burger, die inziet, dat hij zoo het landsbelang dient.

Naast de bevolking in haar geheel is er een speciale groep, die de overheid de zoo noodzakelijke gegevens kan verschaffen n.l. de illegaliteit, de verzetsbewegingen.

Door hun werkzaamheden tijdens de bezetting kunnen zij de overheid bovendien nog op een andere wijze bij haar zuiveringstaak van dienst zijn.

De illegaliteit en de zuivering.

Naast het verkrijgen van goede rapporten en inlichtingen is het goed op de hoogte te zijn van de toestanden en de verhoudingen tijdens de bezetting voor de zuivering van zeer groot belang. Het is duidelijk, dat de verzetsbewegingen hierbij een belangrijke taak hebben te vervullen. Zij kennen de vaak van plaats tot plaats verschillende omstandigheden en mogelijkheden en de uitwerking van de door den bezetter uitgevoerde maatregelen het best. Bovendien zijn zij degenen die met opoffering van hun eigen veiligheid gevochten hebben voor het behoud van onze zelfstandigheid. Zij hebben steeds gewaarschuwd en gestreden tegen de verderfelijke invloed van de nazileer en het gevaar van collaboratie. Zij hebben het felst de maatregelen, die ons volk tot slavernij brachten, gesaboteerd. Hun recht van spreken is onmiskenbaar! „Maar waarom dan niet de geheele zuivering aan de illegaliteit overgelaten?“ zoo zal men misschien vragen.

Ondanks hetgeen hierboven werd genoemd meenen wij toch deze vraag beslist ontkennend te moeten beantwoorden. Wij moeten niet vergeten, dat de illegaliteit tijdens de bezetting noodgedwongen in een eigen wereldje, als maatschappij in de maatschappij heeft geleefd. Men leefde in een fort, waarvan de verbindingen met de buitenwereld om veiligheidsredenen zooveel mogelijk waren afgesneden. Dit noodzakelijke isolement had vele voordeelen, de collegialiteit groeide, de levenshouding werd principieler, het verzet feller, de normen, die in het normale leven golden werden meestal vervangen door nieuwe. Het had echter één groot nadeel, een nadeel dat zich juist in verband met zuivering doet gevoe-

len: de illegaliteit in haar geheel verwijderde zich n.l. min of meer van de overige maatschappij. Natuurlijk was de kloof maar smal, maar zij was en is nog steeds op sommige punten duidelijk merkbaar en dat is het wat ons deze vraag negatief doet beantwoorden. Neen, de illegaliteit kan en mag niet de beoordeeling van daden, gepleegd onder omstandigheden, die zij van een bepaald gezichtspunt uit bekeken, beter kent dan wie ook, maar die haar van een ander gezichtspunt bezien min of meer vreemd zijn, als éénige rechter op zich nemen.

Het is verheugend, dat er een bevredigende oplossing inzake de verhouding tusschen overheid en illegaliteit met betrekking tot het zuiveringsvraagstuk is gevonden. De situatie is op het oogenblik zóó, dat aan de overheid, die momenteel krachtens het besluit Bijzondere Staat van Beleg vertegenwoordigd wordt door het plaatselijk, gewestelijk en landelijk Militair Gezag plaatselijke, gewestelijke en landelijke Raden van Advies der Illegaliteit worden toegevoegd. Deze brengen adviezen uit over alle problemen, die verband houden met de overschakeling van illegaliteit naar legaliteit en dus ook en in de eerste plaats over het zuiveringsvraagstuk. De uitgebrachte adviezen zijn niet bindend maar kunnen slechts gemotiveerd worden afgewezen. Het is na het voorafgaande betoog duidelijk dat wij de wijze waarop door deze regeling de illegaliteit in de oplossing van het zuiveringsprobleem wordt betrokken van harte toejuichen.

Hoofdzak is echter dat het geheele volk zijn verantwoordelijkheid beseft.

Er valt over het vraagstuk der zuivering natuurlijk nog veel meer te schrijven, wij willen het echter hier bij laten en het vaststellen van de gerechtelijke normen en de strafmaat aan deskundigen overlaten. Ons ging het in het voorafgaande slechts om het toelichten van drie punten: n.l. het wezen van de zuivering en haar beteekenis voor de toekomst van ons volk; de plicht, die ieder Nederlander ten aanzien van de zuivering te vervullen heeft; en de plaats, die naar onze meening de illegaliteit bij de zuivering en in de algemeene overgang van het verzet naar den wederopbouw moet innemen.

Techniek

en

Publieke opinie

Inleidend woord

De mechaniseering van alles, waarmee de mensch vecht en zich beweegt, de steeds grooter wordende uitwerking der wapenen bij een afnemen van het aantal handen, noodig voor de bediening er van, de ontwikkeling van automatische wapenen, tanks, bommen, bommenwerpers en tenslotte het raket, openen het schrikbarend perspectief van een strijd tusschen geweldige robots, die door een druk op de knop in beweging komen en op elkaar instormen. Daarmee zou een tijdperk aanbreken, waarin het menschdom met recht zou kunnen zeggen: „Er wordt gevochten: bij ons, over ons, zonder ons!”

Speelt de publieke opinie in den modernen oorlog een rol?

De ontwikkeling van de techniek zou volgens deze gedachtengang oorzaak worden, dat oorlog en publieke opinie steeds minder met elkaar te maken krijgen, dat zij tenslotte twee los van elkaar werkende factoren worden. De techniek schakelt het oordeelend vermogen van den mensch (en de sociale neerslag daarvan: de publieke opinie) t.a.v. de oorlogvoering uit. Nauwelijks hebben wij dit gezegd, of ons oog valt op een aantal technische hulpmiddelen, die ten doel hebben dit oordeelend vermogen juist in te schakelen: radio, film en drukpers.

Terwijl in de middeleeuwen de monniken bladzijde na bladzijde moesten overschrijven om zich in de overdenkingen van een ander te kunnen verdiepen, staan thans omroepstations, bioscopen en kranten beschikbaar om het oordeel van den eenen mensch binnen het bereik van duizenden anderen te brengen. Als wij bovendien zien, hoe ruim het gebruik is, dat juist gedurende den oorlog van deze hulpmiddelen wordt gemaakt, dan moeten we wel tot de conclusie komen, dat wij in onze vorige gedachtengang iets over het hoofd hebben gezien. Wát kan het belang zijn van pers, radio en film voor de oorlogvoering, wanneer het *materiaal* (dat immers doof en stom is) op het slagveld den doorslag geeft? Laten wij een beeld te hulp nemen: boven aan een steile helling staat een groot rotsblok in vrij labiel evenwicht, zoodat een duwtje genoeg is om het doen kantelen en in de diepte storten. Wanneer het eenmaal aan de rol is, zijn menschelijke krachten

niet in staat het tegen te houden en het staakt zijn val eerst, wanneer het „beneden” is aangekomen. Hoe echter is die opeenstapeling van materiaal tot stand gekomen? Daarvoor moest een enorme organisatie op touw worden gezet. Er moest niet alleen een oorlogsindustrie worden opgebouwd, maar het geheele productievermogen van het land moest naar een bepaald schema worden geordend: fabrieken, transportwezen, laboratorium, arbeidskrachten, enz. moesten in één groot plan worden opgenomen. Een zeer hoog percentage van de bevolking moet hierin worden betrokken. Om dit ge-

daan te krijgen, zijn zeer bijzondere prikkels noodig... op de *publieke opinie!*

Er is een bijzondere opvoedingskracht voor nodig om menschen, die in vreedstijd leven, er van te overtuigen, dat kanonnen -verkiezlijker zijn dan boter.

De publieke opinie speelt in dit technische tijdvak een grootere rol dan vroeger.

In de middeleeuwen, toen de strijders uitgerust waren met wapenen, die vaak meerdere menschenlevens meelingen en die door spierkracht werden bewogen, was de verhouding van hen, die dan op het slagveld streden tot hen, die thuis als smid of iets dergelijks bij de voorbereiding tot den strijd betrokken waren, een van velen tot zeer weinigen. In de Napoleontische oorlogen was de verhouding nog zóó, dat de getalsterkte van de mannen, die gewapend in het veld konden worden gebracht, beslissend was voor het militaire overwicht. In den modernen, gemechaniseerden oorlog echter is het *productievermogen* van het achterland belangrijker, dan het aantal van de mannen, die aan het front kunnen worden ingezet. Met bloote handen kunnen immers zelfs duizend man niet één tank de baas worden en ook de wal van lichamen en huisraad, die Goebbels heeft aangeprezen, is voor dit doel ondeugdelijk gebleken.

Het zwaartepunt van de oorlogvoering is o.i.v. de ontwikkeling der techniek verschoven van het slagveld naar het achterland. Natuurlijk wordt de beslissing nog steeds op de fronten uitgevochten,

maar de sterkte dezer fronten is zeer vele malen meer afhankelijk geworden van de voorbereidende arbeid in het achterland. Dit beteekent, dat ook de invloed van de publieke opinie op het uitbreken en het verloop van den oorlog vele malen is toegenomen. Het achterland immers, waar nog een burgerlijk leven mogelijk is, is de bakermat der publieke opinie; terwijl het leger kan dienen als voorbeeld van een groepsverband zónder publieke opinie: de soldaat leeft met zijn gedachten van de eene militaire actie in de andere, van den eenen dag in den volgenden en de discipline heeft de taak van het persoonlijk oordeel grootendeels overgenomen. *Naarmate het achterland meer in de oorlogvoering is ingeschakeld, neemt dus ook het gewicht van de publieke opinie voor het verloop van den oorlog toe.*

Actieve of passieve publieke opinie. De beteekenis van de propaganda.

In het tijdperk tusschen de twee wereldoorlogen heeft de meening geheerscht, dat bombardementen op steden een zoo schrikwekkend effect zouden hebben, dat de bevolking tegen een voortzetting van den oorlog in opstand zou komen. De ervaring heeft echter — ook reeds vóór dezen oorlog bij de bombardementen op Madrid — geleerd, dat dit alermint het geval is. De stemming die wordt opgewekt is veeleer een van verbittering of van berusting en verdoving. Na het voorafgaande kunnen wij dit beter verklaren. De bombardementen immers ruïneeren naast de verkeers- en productiemiddelen tevens de woningen, de gezinnen en daarmee de laatste rest persoonlijke vrijheid, die de bevolking in den modernen oorlogsstaat nog kon genieten. Van een actieve publieke opinie, waaruit de bedenkingen rijzen of het wel zin heeft den oorlog voort te zetten, kan niets blijven bestaan. Er wordt blindelings doorgevochten en slechts een overmachtig geweld kan nog het einde van den oorlog forceeren. Vóór de geallieerden er toe overgingen de Deutsche steden te bombardeeren, heeft de hoop, die de Westersche democratiën in het begin van den oorlog nog koesterden, dat een binnenlandsche revolutie het nazistische oorlogsapparaat zou doen tuimelen, plaats moeten maken voor het inzicht, dat het doodvonnis over de Deutsche publieke opinie reeds 10, wellicht 30 jaar eerder was geveld. Reeds meer dan 10 of 30 jaar geleden waren de opvoeders van de Deutsche publieke opinie begonnen met het toedienen van de prikkels, die kazernegeest en legerdiscipline onder de burgerbevolking ingang moesten doen vinden. Met het optreden van het nationaal-socialisme heeft dit een stelselmatig karakter gekregen en werd tevens de organisatie van het arbeidsleger en de ordening van het productiewezen krachtig ter hand genomen. Met groote krachtsinspanning werd het rotsblok de helling opgeduwd! Toen het daar eenmaal was aangekomen, konden nog slechts meer en betere wapenen het gevaar van het nazisme keeren. Het eigenlijke ontstaansmoment van den oorlog ligt dus echter vroeger: n.l. bij de inzet van de nazipropaganda.

Hier naderen wij het kernpunt van ons betoog, maar voor wij verder gaan, willen wij nog in het kort de conclusie van het voorafgaande opnoemen: op het eerste gezicht heeft het er den schijn van, dat de publieke opinie in den modernen oorlog een steeds geringere rol gaat spelen. Bij nader inzien blijkt echter het tegendeel het geval te zijn. Het gebruik van steeds meer gemechaniseerd materiaal noopt tot een veel grootere inschakeling van arbeidskrachten voor de vervaardiging van die wapenen. Het geheele volk wordt langzamerhand bij de voorbereiding van den oorlog betrokken. Om dit te kunnen bereiken moet eerst de publieke opinie een bewerking ondergaan. Hitler beschrijft bijv. in „Mein Kampf” zeer duidelijk, hoe zijn eerste en grootste moeilijkheid was, om het Deutsche volk een aggressieve verontwaardiging aan te kweken over het verdrag van Versailles.

In beeld gebracht onderscheiden wij dus de volgende gebieden: het front, het achterland en tenslotte het geestelijke achterland: de publieke opinie. Wij weten dus dat de publieke opinie een rol, zelfs een steeds grooter wordende rol speelt. Blijft over de vraag: wat is dat voor een rol, een actieve of een passieve? Het antwoord, dat men hierop geeft hangt af van de waardeering, die men heeft voor den mensch. Deze waardeering is zoo fundamenteel, zoo geheel afhankelijk van de levensovertuiging, die men bezit, dat het niet mogelijk is elkanders gelijk of ongelijk te bewijzen. Wij zullen hier dan ook slechts aantonen, welke vorm van maatschappelijk leven de eene en de andere waardeering voortbrengen: aan den eenen kant de democratie, aan den anderen kant de totalitaire staatsvorm.

Wat dunkt U van den mensch?

Wanneer men in het leven den strijd met materiele middelen in het centrum plaatst — of het nu is een volkerenstrijd, kapitaalstrijd of klassestrijd — als men dat maakt tot de spil, waarom alles draait, dan waardeert men den mensch als een gedrevene, als een *passieve* grootheid in het gebeuren... tusschen de menschen. Dan staat het menschelijke oordeelen en denken op zijn best in dienst van oorlogstechniek en strategie. Dan wordt het oorlogsmateriaal de machine, de maat waarmee wij ook den mensch moeten meten, dan is „Kriegsnotwendigkeit” beslissend voor wat wél en wat niet mag, dan is regeeren nog slechts een zaak van „sociale werktuigkunde”, waarvan men de „wetten” moet kennen, om den mensch als instrument te kunnen hanteeren.

In den totalen staat wordt de publieke opinie als een *passieve* grootheid gewaardeerd, waaraan men bepaalde reacties moet ontlokken om zijn doel te bereiken. De discipline van één groote partij vangt dan het oordeelend vermogen van den mensch in zijn sociale functie. De uitschakeling van critiek en de angstvallige afscherming tegen invloeden van buiten leggen hiervan een ondubbelzinnig getuigenis af.

Wanneer men daarentegen de verantwoordelijkheid

van iederen mensch zijn redelijke en zedelijke aansprakelijkheid in het middelpunt plaatst en maakt tot de spil waaromheen de maatschappij draait, dan keert het beeld zich radicaal om. Dan staat de mensch niet als een passief gedrevene maar actief in de verhouding tot zijn medemenschen. Dan zijn het niet wetten van een machinestaat, maar gewetensnormen waarnaar het menselijke handelen wordt gemeten. Dan kan oorlogsnoodzaak geen rechtvaardiging zijn — gelijkstaand met „macht is recht” — maar dwingt tot erkenning van eigen schuld. Hiermee is de oorlog niet uit de wereld geholpen, hiermee is ook niet aangegeven, hoe men den oorlog moet voorkomen, hiermee is wél gezegd, dat men den oorlog moet bestrijden. Dan alleen heeft het zin te verklaren, dat na den oorlog nu ook de vrede moet worden gewonnen. Niet krachten, die als zij aan hun lot worden overgelaten tot den oorlog voeren maar de mensch moet zijn de beweging van het maatschappelijk gebeuren.

Ten opzichte van de moeilijkheden, waarvoor wij in onzen tijd staan beteekent dit vooral, dat wij meester moeten worden over de techniek. Gedurende de achter ons liggende periode heeft men zich geheel gericht op de ontwikkeling der techniek, zonder zich af te vragen, wat hiervan de maatschappelijke gevolgen zouden zijn. Zoo bleef men in gebreke de maatschappelijke vormen te scheppen, die de nieuw ontstane krachten moesten opvangen

en aan banden leggen. De industrialisatie met als gevolg het ontstaan van de groote steden en daarnaast de groote bedrijven, de reuzen-concerns, werpt alleen al problemen op, die wij met volle kracht te lijf moeten. Maar minstens even groot en belangrijk is het probleem, dat radio, drukpers en film oproepen. De geschiedenis van het nationaal-socialisme in Duitschland leert, dat een kleine groep in staat is met behulp van deze nieuwe technische middelen een greep naar de macht te doen. Nooit tevoren is een oorlog zoo zeer met propaganda begonnen.

Inderdaad die oorlog is door ons gewonnen. Maar de vrede is nog in gevaar! Wij zijn nog allerminst meester over de nieuwe krachten.

Er zijn nieuwe mogelijkheden aangeboord, maar zij kunnen zoowel ten goede als ten kwade worden gebruikt.

Het zal noodig zijn óók het gebruik daarvan met bepaalde waarborgen te overwinnen, zooals wij die in een democratischen staatsvorm op ander gebied reeds kennen.

De democratisering van het bedrijfsleven staat in het middelpunt van veler aandacht.

Het is echter even belangrijk, dat meer aandacht voor de wijze, waarop gebruik wordt gemaakt van radio, pers en film, de nieuwe productiemiddelen, van het *geestelijk* voedsel voor den mensch wordt geschonken.

Afwikkelingsbureau ONS VOLK

Zij, die iets te vorderen hebben op de organisatie „Ons Volk” of aanspraak kunnen maken op haar steun of bemiddeling binnen het kader van de afwikkeling eener verzetsorganisatie, worden verzocht zich uitsluitend schriftelijk te wenden tot het Afwikkelingsbureau:

Adres: Afwikkelingsbureau „Ons Volk” - Pieterstraat 11 - Utrecht

HET HAANTJE DAT TE VROEG
„VICTORJE” KRAAIDE

hij de brief. Als resultaat van zijn goed gefingeerde onnozelheid werd hij na twee uur vrij gelaten. Wanneer wij Jan zagen hadden wij hem nodig, hoe hij het altijd schipperde begrijp ik nog niet, maar het was toch zo, dat iedereen op tijd het zijne kreeg. Ik zal u vertellen hoe het 's morgens toeging wanneer Jan zich liet zien. door de dames werd hij toegejuicht en vriendelijk begroet, maar pas op, er moest cokes geklopt en hout gehakt worden, voor Cobie moest hij het vlooiënprobleem oplossen, voor Ruth brieven weg brengen, Jo wil hem begeleiden om aardappelen van de boot uit Friesland te halen, voor Jan Willem moet hij een muizenval op de kop tikken en een haak aan de binnenkant van zijn schuilhol maken. Paul vraagt of hij twaalf matrassen kan halen en elders brengen (voor eventuele mobilisatie), Peter neemt hem even apart om iets ernstigs te bespreken. Marijke die met haar lotgenoten als veiligheidsmaatregel er een dag- en een nachtverblijf op na houdt, moet enkele meubels verwisselen, terwijl in het dagverblijf de kachel rookt en Jan de schoorsteen moet vegen. Arie, die gedeeltelijk in het gips is gestoken, omdat hij het slachtoffer werd van een achtervolging van de Grüne, en door listen en bedrog uit gevangenschap ontslagen werd (ha ha!), verrast hij met een lees-schrijfplank. Alle vragen beantwoordt Jan op de hem eigen kalme toon: „Dat is goed!“ „Komt in orde!“ Na protest steekt hij een sigaret op en gaat innerlijk vastbesloten datgene te doen dat geen uitstel dulden kan, op weg.

Dat zoo'n dag voorbij ging met het op post staan bij een adres waarbinnen onze verraders waren, en dat hij die mensen moest waarschuwen die hun afspraken daar gemaakt konden hebben, maakt voor Jan geen verschil. Altijd goed gehumeurd. Onder alle omstandigheden wisten we dat Jan een der onzen was. In de tijd die achter ons ligt, een onmisbare! Het is ook te begrijpen, dat de groep Ons Volk te Den Haag en Utrecht, die dezelfde moeilijk-

heden te trotseren hadden, ons benijdde met deze goede getrouwe.

Jan behoorde tot die mensen die het beter vonden te geven dan te ontvangen, en het zijn beslist de beste momenten in zijn ondergrondse bestaan geweest, wanneer hij de vrouwelijke leden van de club kon verrassen met groenten, die zijn vrouw Marie uit de inmaakpot haalde of voor ons uit Beverwijk meebracht. Hij bracht zijn pyama mee voor een zieke, die met een damespyama in bed ligt, omdat hij zijn kleren op de verschillende in allerijl ontruimde woonadressen had moeten achterlaten.

Wij verkeerden in den waan dat Jan niets van ons ondergronds werk begreep. Wij kwamen echter tot een andere conclusie, toen hij ons een fiets in bruikleen gaf: „Ik wist dat de heren hem nodig hadden!“ zei hij tevreden en even later: „Ik heb het gelezen!“ Inderdaad in een der nummers van het Maandagochtendblad had een der redacteuren een fiets gevraagd. In deze krant Jan onze hartelijken dank voor dit groots gebaar.

Ik vermoed dat dit artikel te lang gaat worden. Ik ben genoodzaakt verder over Jan te zwijgen. Tevreden ben ik niet. Dat is mede omdat ik het „type Jan“ eigenlijk niet goed beschrijven kan. Eén excuus heb ik, ik heb hem niet geïnterviewd. Stel je voor, hij zou gezwegen hebben.

Toen Jan en ik in vol vrijheidsbewustzijn genoeglijk een kopje thee dronken en een sigaret rookten, en we elkander over de duistere practijken opheldering gaven, beleefden we vele goede en vrolijke oogenblikken.

Toen we beseften, dat er een mijlpaal geplaatst was, die voor ieder van onze groep een andere richting aangaf, voelden we dat er een volle tijd achter ons lag en een leege voor ons.

„Je mag ons nog één keer verhuizen Jan“, zei ik na een stilzwijgen. „Ik vind het jammer“, was het antwoord van den man, die zonder het te beseffen een goed man van „Ons Volk“ is geweest en blijft.

Een reis naar het **ZUIDEN**

Geen reis naar Côte d'Azur, Monaco of Nice bedoelen wij, wanneer wij dit artikel betitelen: Een reis naar het Zuiden. In dit geval gaat het om een tocht naar dat deel van Nederland, bezuiden de groote rivieren, dat door ons Noorderlingen de laatste acht maanden aangeduid werd als: het Zuiden.

In dit artikel geven wij enkel indrukken van een kort bezoek dat wij aan dit Zuiden, inzonderheid aan Limburg, brachten.

Midden Juni.

Het is tegen negen uur, wanneer wij Arnhem naderen. Een korte contrôle. Na enkele minuten rijden wij door de verlaten straten. Hier en daar enkele mannen

in uniform. De huizen leeg overal puin. Hier en daar waaien de flarden van verscheurde markiezen. Door enkele hoofdstraten kruipen colonne's groote gesterde vrachtwagens ons tegemoet. Wij rijden de pas gebouwde brug over de Rijn op, rechts ligt de oude fel omstreden brug in elkaar gekreukt.

Over een op vele plaatsen zwaar beschadigde weg, omlijst door kapotte huizen, hier en daar aan de kant een buiten gevecht gestelde tank of roestig autokarkas, komen wij bij de bijna geheel onbeschadigde Waalbrug bij Nijmegen; dan rijden wij Limburg — vanaf Mook tot Wel de zwaarst getroffen streek van ons land — binnen.

In een van de in dat gebied liggende plaatsjes stoppen wij bij een klein gebouw, een van de drukkerijen, die in de bezettingstijd Ons Volk drukte. Wij doen navraag en hooren, dat de drukker in goede welstand verkeert. Hij slaapt nog niet thuis, daarvoor is de aangerichte schade te groot. Morgen komt hij terug. Wij vernemen dat twee van zijn helpers in Duitschland, op hun tocht naar veiliger streken verdronken, een gevolg van het bombardeeren van een stuwdam. De andere twee zijn ergens in Brabant in een vuurgevecht met Duitschers doodgeschoten. Wij rijden verder. Hoe zal het zijn bij de anderen, die wij in deze streek hebben leeren kennen in de verzetsstrijd?

Bij een half ingestort poortje stoppen wij andermaal. Hier meer succes: onze man is thuis. Na een hartelijke begroeting stellen wij ons voor.....

Die avond hebben wij veel gepraat en veel gehoord; veel, dat ons, die zoolang in het Westen afgesloten waren, onbekend bleef. Een enkele keer verblijvend, wanneer er sprake was van behoud en redding, vaker, helaas veel vaker, teleurstellend nieuws.

Wij leerden begrijpen, dat het meervoud van Gezag: Geallieerd, Nederlandsch, Militair, B.S., rijksbureaux, distributie enz.... Chaos was. Ook dat de vooroorlogse uitdrukking: „Waarom makkelijk, als 't moeilijk kan", weer alle redenen tot bestaan heeft

Wij luisterden naar grieven, die algemeen gevoeld worden. De slechte zuivering is wel een van de voornaamste. Zeker, de kleine N.S.B.'ertjes zitten in het keldertje, maar de groote collaborateurs — op een enkele uitzondering na, en die heeft dan nog huisarrest — zijn buiten schot gebleven.

Daar is b.v. de man, die voor het Duitsche leger honderden lichte pantserwagens bouwde. Bij de bevrijding trok hij eigenhandig een zware schuifdeur opzij en wees trots op vijf van die wagens. Plechtig deelde hij mede deze te hebben „opzijgezet" om als kern te dienen voor een nieuw op te richten afdeling van de Koninklijke Landmacht! In zijn auto's waren geallieerde piloten de grens overgesmokkeld, vertelde hij glunderend.....

Toch wandelt deze man vrij rond! Was hij het niet, die laatst in gezellige kout met een Engelschen majoor gezien werd? Zaken zijn zaken!

Dan weer luisteren wij naar het voorstel om bij de zuivering toch meer de plaatselijke betrouwbare menschen te laten beslissen.

Daar is het geval van het gemeentebestuur, dat van de Duitschers aanvraag kreeg de bevolking in te schakelen bij de bouw van een vliegveld. Op advies van de plaatselijke illegale leiding verzette dit gemeentebestuur zich niet tot het uiterste en adviseerde de dorpsbewoners aan het werk te gaan. Opmetingen en onderzoekingen hadden van te voren vastgesteld, dat het door de Duitschers geprojecteerde plan toch niet uitvoerbaar was. De gemeentesecretaris betaalde de loonen voor dit vliegveldwerk uit.....

Door dit — wij zeggen nadrukkelijk géén criterium

zijn — optreden konden de vele daar verblijvende onderduikers rustig blijven zitten. Ja, zelfs gesteund worden door de tevergeefs werkende dorpsbewoners. Op beslissing van een zuiveringscommissie van elders, die generaliseerend oordeelde, zal deze gemeentesecretaris gestaakt, geschorst of gevangen gezet worden. Let wel, in dit geval een man, die, hoewel getrouwd en kinderen, piloten en onderduikers herbergde, illegale lectuur verspreide en in zijn functie de juiste houding wist aan te nemen. Ook over andere zaken spreekt onze vriend. Hij vertelt, dat de trots van de boeren, het roodbonte stamboekvee, hen ontroofd door de Duitsche willekeur, nog geormerkt en wel, kort bij graast. In de weiden van Duitsche boeren wel te verstaan. Gelukkig, zult U zeggen, dan hebben ze tenminste dat terug! Die Limburgers, waarvan 16.000 totaal en 150.000 zwaar getroffen zijn. Neen. De Duitscher lacht, want de koeien blijven waar zij zijn! Haalt men ze terug, dan beschermt een geallieerd bevel dit „Duitsch" bezit.

Al pratend is het laat geworden. In een uitstekend geregelde grenspost van een repatrieeringsbureau vinden wij onderdak.

De volgende dag spreken wij onzen drukker. Na een hartelijke bespreking hooren wij zijn droef relaas: Zijn drukkerij, die hij na de bevrijding gaaf terug vond, is, terwijl hij een paar dagen elders vertoefde voor het regelen van zijn zaken, vernield en geplunderd; dit ondanks de overal aangeplakte oproepen aan de Engelsche soldaten: Don 't steal. Don 't loot. This people has suffered enough. (Steel niet. Plunder niet. De bevolking heeft al genoeg geleden). Tevergeefs heeft hij voor deze zinloze vernieling een motief gezocht. Zonder morren zou hij deze ramp dragen, wanneer de vrijheid dit offer gevegd zou hebben. Hij staat niet alleen. Bijna alle dorpelingen hebben deze ervaring. De plafonds opengereten, de schoorsteen en vloeren door handgranaten opengescheurd. Op zoek naar schatten.... Het meubilair en beddegoed op straat gegooid. Een gevoel van teleurstelling bekruipt ons; het gesprek stukt. Wij hooren hoe de wanhoop in de stem van dezen voortreffelijken mensch doorklinkt bij het zeggen, dat in het eerste jaar niets gedrukt kan worden. Al zijn machines zijn ontzet en beschadigd. Wij denken aan zijn collega, een man, die den geheelen oorlog door het Duitsche propagandavenijn met zijn krant steunde en een vooraanstaande functie bij het persgilde bekleedde. Dit laatste op verzoek van Seys Inquart. Met oneindig veel moeite is hij en dan nog na vele maanden, van de gemeenschap afgezonderd. De bedrijfsleider, die de geheele oorlog zijn technische hulp aan deze propaganda had verleend, is nu tot beheerder gemaakt. De principiele drukker zal bij dezen man nederig om hulp moeten gaan vragen, wanneer hij althans iets gedrukt wil zien. (Nu is een regeling, waarbij de drukkerij van den naziknecht den getroffen drukker in huur wordt gegeven tot het tijdstip, waarop hij zichzelf weer kan helpen, voorgesteld. - Red.)

Verder gaat onze tocht. Wij bezoeken een burge-meester en een man van de stroomverkoop. Wij spreken den chef van een melkfabriek en een vertegenwoordiger van Distex. Wij hooren hoe bijna geheel Noord-Limburg niet opgenomen was in de distributieberekening. Goed, de bewoners waren voor een goed deel naar het Noorden getrokken, maar had dan niemand gedacht aan de mogelijkheid van terugkeer?

Zijn zijn teruggekeerd, naar hun geheel of gedeeltelijk vernielde, maar totaal geplunderde huizen.

Trekkende langs wegen waar bordjes hangen: Verges checked 6 feet (Een 6 voet breede strook langs den weg is van mijnen gezuiverd). Dagelijks komen nog menschen tengevolge van ontploffingen om.....

Niets bezitten zij meer. Niets, absoluut niets. Wat zij aan het lijf hebben is hun geheele bezit. Geen pot en geen pan. Geen stoel en geen tafel. Dit niet en dat niet. Hier ontbreken de allereerste levensbenodigdheden. Hierbij is het Westen een paradijs. Dáár is met het wijken van den hongerdood, de groote ellende goeddeels voorbij.

Men maakt een fatale vergissing wanneer men het Westen tot het troetelkind van de materiaalvoor-

ziening maakt. (In Eindhoven 750.000 paar schoenen voor het Westen, nog geen 3000 voor Limburg). Het Westen stierf van gebrek aan voedsel. Dat is voorbij. Bijna alle huizen staan overeind, het meubilair is intact. Vele bewoners uit het Zuiden verdreven, zijn te voet met een groote omweg door Duitschland — één groote lijdensweg — in de IJsselstreek terecht gekomen. Een groot deel trok door naar het Gooi. Al deze menschen maakten de ellende mee van het Westen — en niet in de minste mate — beroofd als zij waren. Nu keeren zij terug naar hun gebrandschatte woningen. Het onbeschadigde Zuiden bereidde de hulp van het Noorden voor: Zuid hielp Noord. Zal Noord Zuid helpen? Hier moet geholpen worden. In de vier groote steden is de mogelijkheid hiertoe geschapen.

Legt Uw bijdrage in natura gereed. Alles wat tot meubilair of gereedschap gerekend kan worden, is welkom. Herstelbaar beschadigd goed eveneens.

Met de belofte te zullen doen wat wij kunnen, nemen wij afscheid van de menschen van deze streek, wier dokters zelfs geen fiets zonder banden bezitten, wier overheid en distributie dagelijks tientallen kilometers loopt..... Zij zullen de overwinning op hun enorme moeilijkheden behalen. Aan ons de plicht deze lichter te maken.

ons volk

7 OCTOBER 1943 • 5 MEI 1945

Mij werd verzocht om de geschiedenis van Ons Volk te vertellen. Toen ik mij tot schrijven zette viel dit werk mij moeilijk, ja, leek mij niet wel te volvoeren. Bij het terugdenken aan de bezettingstijd en ons werk, kan het niet anders of bij iedere vermeldenswaardige gebeurtenis rijzen beelden op. Gezichten van menschen, die wisten wat de vrijheid van hen verlangen mocht. De gedachten dwalen dan af van het simpele feit naar den mensch, die er zijn rol bij speelde. Hoofdrol, bijrol of figurant. Maar ieder op zijn post, naar beste kunnen. Het is een spel geweest, tegelijk tragedie, melodrama, blijspel, ja soms zelfs klucht. Het scherm is tijdens dit spel niet opgetrokken, hoewel er immer teveel toeschouwers bleven. Aan mij die taak? Ik aarzel. Het werk van zes maal honderd dagen van ons bestaan is zoo gering, zoo onvolmaakt in het licht, dat weer over Europa is begonnen te glanzen, dat ik twijfel, te meer waar ik vrees in het toenmalige duister niet goed gezien en niet goed verstaan te hebben. Verkeerde uitleg zou het gevolg kunnen zijn. Het is daarom, dat ik een uitvoeriger en vollediger overzicht aan de toekomst overlaat.

Ons Volk is, evenals De Toekomst, ontstaan in de sfeer van besprekingen, die midden '43 plaats vonden. Een bepaalde groep achtte het oprichten van een blad met groote verspreiding wenschelijk; de bestaande ondergrondse pers voldeed h.i. niet geheel aan de te brengen voorlichting, zoowel op het punt van de opwekking tot verzet, als op het gebied van de politieke wilsvorming. Degene, die kort daarop de initiator van Ons Volk zou worden, werd aangezocht om de technische leiding van dit blad op zich te nemen. De hierover gevoerde besprekingen leidden niet tot een overeenstemming. Het was zijn vaste overtuiging, dat alleen een zuiver verzetsblad een leeg plaats in de rij van ondergrondse bladen zou aanvullen. Voor politieke wilsvorming bestond z.i. gezien de schakeering van de toenmalige illegale organen voldoende mogelijkheid.

Het zal in Augustus 1943 geweest zijn, dat zijn plannen om zelf een verzetsblad met groote oplaag aan het Nederlandsche volk te brengen vaste vorm kregen. Aanwakkeren van het verzet tegen den bezetter en bewust maken van de redenen waarom dit verzet geboden diende te worden, waren de twee grondsla-

gen van het ondergrondsche orgaan, dat 7 October 1943 onder den naam **Ons Volk** voor de eerste maal verscheen. De vervaardiging geschiedde aanvankelijk door een drietal drukkerijen. De oplage: ongeveer 60.000. De verspreiding: landelijk. De medewerkers: voornamelijk jongeren. Studenten en jonge academici, die voortkwamen uit reeds korter of langer tijd illegaal werkende groepen.

Tegelijkertijd werd voor de in Duitschland werkende Nederlandsche arbeiders het verzetsorgaan **Het Vaderland** opgericht. De opzet was een tegengif te geven voor de Nazipropaganda, wat inhield de motieven te verklaren waarom ook zij verzet moesten bieden en de wegen te wijzen waarlangs dit verzet geboden kon worden: Sabotage in Duitschland en terugkeer naar Nederland. De oplage: ongeveer 5.000. De verspreiding: moeilijk. Per gesmokkelde brief en pakket sloop **Het Vaderland** die Heimat in. De voor deze bladen onontbeerlijke letterlijke teksten van redevoeringen en regeeringsmededeelingen werden door de afdeling Utrecht op gramfoonplaten opgenomen. Dit opnemen geschiedde vanaf het eerste bezettingsjaar onafgebroken tot het einde van den bezettingstijd. Alle illegale bladen waren in de gelegenheid hiervan gebruik te maken. Bijna alle waren op de afschriften geabonneerd.

Ons Volk en **Het Vaderland** kwamen aanvankelijk eens per maand uit, wat niet wegnam, dat tientallen medewerkers aan transport en verspreiding de handen vol hadden. Alles moest in het geheim gebeuren. Veel gebeurtenissen waar „copy in zat”, konden niet vermeld worden; goede foto's in handen van een normale familie niet voor reproductie gevraagd worden. Publicatie zou menschenlevens kunnen kosten; het afdrukken zou de geheele organisatie haar noodzakelijk geheim karakter ontnemen. Is het wonder, dat een Gil-medewerker de illegale pers, die zoo bitter weinig redenen en gelegenheid had tot luchtige scherts, ietwat somber noemt? **Ons Volk** antwoordt in den geest van de illegaliteit door 1 Mei 1944 in samenwerking met het Studentenverzet de Amsterdammers op legale wijze illegale lectuur in het uniform van de Gil te bieden: de zwarte Gil. Zelfs Max Blokzijl sprak de hoop uit, dat de bedrivers van deze „stunt” niet gepakt zouden worden. Op de vraag wat er met hen gebeuren zou, indien dit wel het geval zou zijn, meende hij: „Natuúrlijk, de doodstraf”.

O.V. drukt, verspreidt en plakt in samenwerking met K.P.'s en Studentenverzet „die einzige neue Waffe” aan, als antwoord op de hopelooze V1 noodsporang. Het blad **Ons Volk** is in dien tijd geworden tot een allround verzetsorganisatie. Aan alle vormen van verzet verleent het steun. De oplage van het blad is dan gestegen tot ruim 120.000. Begin September 1944 schrijft **Ons Volk** in een extra-

nummer, dat het verwacht, dat dit wellicht haar laatste publicatie is: **Dolle Dinsdag**. In ieder geval is het laatste landelijk gedistribueerde O.V. verspreid! Van nu af aan concertreert zich de O.V.-activiteit om Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht. Na de groote teleurstelling van de Septemberdagen stapelen de moeilijkheden zich op. Niettemin neemt de felheid van het verzet toe. Utrecht richt het **Oranje Bulletin** op. Spoedig gevolgd door groote en kleine steden. In Rotterdam en omgeving: **De Vrije Pers**. De geheele illegale pers werkt in deze organen samen.

In Den Haag wordt naast **Ons Volk** de **Kleine Krant**, die enkele malen per week verschijnt, uitgegeven, teneinde de zich snel ontwikkelende gebeurtenissen beter te kunnen berichten.

In Utrecht: **Die letzte Chance**, een orgaan voor de in Nederland verblijvende Duitschers. De copy wordt geleverd door Duitsche anti nationaal-socialistische studenten.

In Amsterdam: **Het Maandagochtendblad**, dat op alle dagen verscheen maar zelden op die, welke de titel deed vermoeden.

Ook de plakacties nemen toe. Menig Utrechtsch burger herinnert zich „Das neue Deutschland braucht Männer”, een opwekking om de kanslooze strijd te staken. Ook de ezel, die naar Duitschland gaat „omdat ze zeggen, dat het gras daar beter is” zal niet snel vergeten zijn. Menig Amsterdammer las met instemming de sarcastisch gestelde aanklacht tegen de uithongering van het Westen: „An die Kinder von 1945”.

Ons Volk, wien het lot van de Overzeesche Gebiedsdeelen zeer ter harte gaat organiseert de „Enquête onder Nederlandsche Mannen” een onderzoek naar de meeningen omtrent de vrijwillige dienstplicht, de toekomstige staatkundige verhouding enz. In samenwerking met de V.O.G. (Voorlichting Overzeesche Gebiedsdeelen) komt **ONS RIJK** tot stand, een orgaan voornamelijk gewijd aan de gordel van smaragd. De brochure „Zes Kaarsen voor Indië” geschreven door Laurens van Sint Laurens (Leonhard Huizinga) is een gevolg van dezelfde samenwerking. Met een „Welcome Ally — Chers Alliés, soyez les Bienvenus” en andere bevrijdingspublicaties eindigt de reeks.

Ons Volk, getrouw aan haar opzet eindigt haar activiteit.

Dit nummer is de eerste en laatste legale, landelijk verspreide, aflevering. Wel ligt het in het voorneemen om over eenige tijd, als het geheele werk en zijn gevolgen de leiding bekend is, voor alle medewerkers een herinneringsboekje samen te stellen. Dit zou o.a. al onze publicaties bevatten. Elders in dit nummer hierover nader.

Italië heeft gecapituleerd. Maar nog is het Beest niet verslagen. Nog kunnen zij al is het met prijsgeven van uitgestrekte gebieden, al zijn zij volkomen in de verdediging gedrongen, lange tijd doorvechten. Dit moet voor

„Ons Volk” zal er toe mede werken om het verzet tegen den gehaten indringer te verscherpen en tot het uiterste op te voeren, totdat de dag der overwinning is aangebroken.

REHABILITATIE

Van de zijde van het Gemeentelijk Arbeidsbureau te Utrecht ontvingen wij den volgenden brief:

Wij verzoeken U rehabilitatie van de volgende personen, die ten onrechte in het Oranje Bulletin als collaborateurs zijn vermeld.

Toen in Januari het personeel van het Gewestelijk Arbeidsbureau deel moest nemen aan de actie tot afvoering van arbeiders voor graafwerk, is een aantal menschen, die hun volle medewerking aan deze actie hebben gegeven, in het Oranje Bulletin gesignaleerd.

Om redenen van tactischen aard zijn toen ook de onderstaande personen genoemd, die echter geen blaam trof in deze.

Hier volgen de namen:

1. P. van Luyn, Adelaarstraat 72, Utrecht.
2. J. van 't Erve, Merwedekade 114, Utrecht.
3. J. C. Dijkers, Balijelaan 87, Utrecht.

Met een mededeeling in de pers, dat deze personen niet als collaborateurs moeten worden aangemerkt, zoudt U ons ten zeerste verplichten.

De Directeur a. i.
van het Gewestelijk Arbeidsbureau Utrecht,
w.g. W. STEIGENGA.

VERANTWOORDINGEN:		
ORANJE:		
December 1944	f 192.-
Januari 1945	f 197.50
Februari 1945	f 170.-